

Artikelen over Dr. A.B. van Deirse

Anonymus, In het huis van den Walvisch, "Dol op cetaceen". Telegraaf 19-02-1939: 5

Backhuys, W., Dr. A.B. van Deirse - The Prince of Whales; in: *Blom, N. van der*, Grepen uit de Geschiedenis van het Erasmiaans Gymnasium, 1328 - 1978. W. Backhuys, Uitgever, Rotterdam, 1978, pp. 182 - 192

Kniphorst, W.J., Dr A.B. van Deirse in memoriam. *Natura* 1965 nummer 730: 142-144

Scheygrond, A. Vijftig jaar walvisonderzoek. *Natura* 1964 nummer 725: 186-188

Scheygrond, A. In Memoriam Dr. A.B. van Deirse. *Lutra* 7 (1965): 1-4

Slijper, E.J., Vijftig jaar walvisonderzoek, een jubileum van Dr. A.B. van Deirse. *Lutra* 7 (1965): 5-7

Strijbos, J.P., Dr. A.B. van Deirse; in: *Vogelvrij, mensen en tijden die ik gekend heb*. Schuyt & Co, Haarlem, Antwerpen, 1976, pp. 136-140

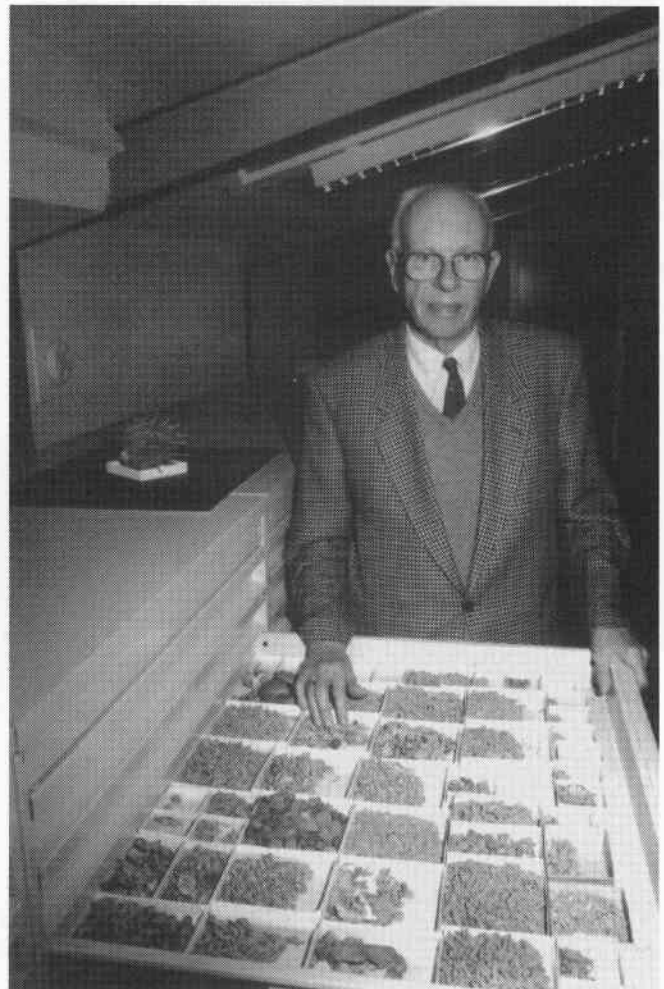
Verhey, C.J., In memoriam Dr. A.B. van Deirse. *De Levende Natuur* 1965: 220

DE COLLECTIEBEHEERDERS afl. 6 JAN NIEUWENHUIS

J.G.B. Nieuwenhuis (Rotterdam, 1924) doorliep de HBS, volgde een archiefopleiding en is, alhoewel gepensioneerd, nog steeds actief als archivaris bij het Gemeente Archief Rotterdam. Hij beheert in het museum de recente tropische tweekleppige zeeschelpen en de fossiele schelpen uit het Mioceen en uit oudere lagen.

Al in 1933 of 1934 kwam Jan Nieuwenhuis in het museum. Toentertijd was het nog gevestigd op een zolder van een school in de Dirk Smitsstraat. De heer Landsman zorgde er voor, bijgestaan door de dames Kalkman en Venderbos. Dat contact was verankerd in een familietraditie van verzamelen en van liefde voor de natuur. Jan's grootvader was na zijn pensionering leider van de Haagse vogeltuin. Grootvader verzamelde 'alles' en nam Jan regelmatig mee naar het strand, waar schelpen verzameld werden. Jan's vader (E.J. Nieuwenhuis) had een zeer grote vlinderverzameling, bestaande uit 25000 exemplaren. Die verzameling is nu in Leiden. Voordat dat gebeurde, had Jan's vader trouwens al zijn eerste vlinderverzameling aan het Rotterdamse museum geschonken. Dat was in 1927, toen het museum werd opgericht. Thuis kwamen allerlei bevriende verzamelaars, onder andere uit Nederlandsch Indië, over de vloer, die vlinders voor pa meebrachten. Kortom, Jan Nieuwenhuis heeft het van niemand vreemd.

Collectiebeheerder J.G.B. Nieuwenhuis in het collectiedepot bij een lade Mioceen schelpen; mei 1994

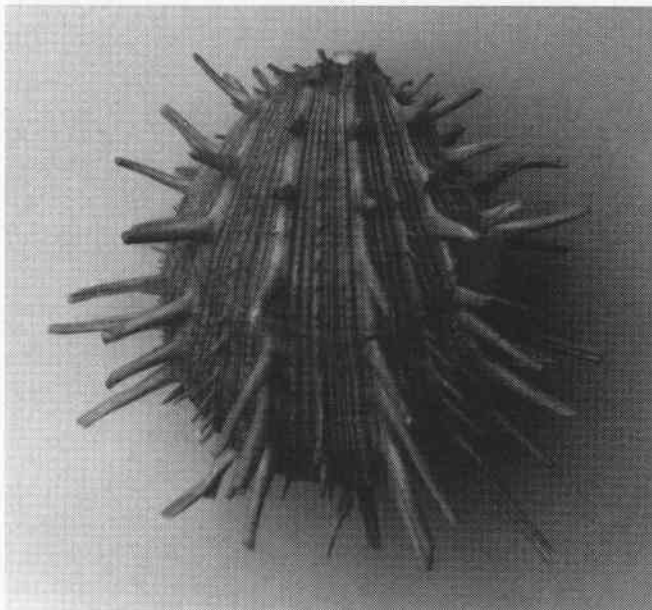


De collecties, die in het museum door Jan Nieuwenhuis worden beheerd, zijn tegenwoordig beperkt tot de tweekleppigen uit de tropische wateren en de verzameling fossiele mollusken uit het Mioceen en daarvoor. Dat is nog niet zo lang het geval. In 1976 werden bij het museum collectieadviseurs aangesteld, ter ondersteuning van de museumbeheerder. Dat bleek al gauw niet voldoende te zijn, zodat in 1981 de collectieraad werd gecreëerd en de zorg voor de collecties werd toevertrouwd aan de collectiebeheerders. Jan zorgde toen voor een groter deel van de mollusken-collecties dan nu. Maar ook nu is het van respectabele omvang. Het gaat bij de tweekleppigen om ongeveer 64 laden en bij de fossiele schelpen nog eens 32 laden. Jan toont twee prachtige stukken uit de door hem beheerde collecties: een typische tweekleppige, maar dan met stekels (een *Spondylus*), en een fossiele *Scaphella bolli*, een hele grote die 'zelden zo gaaf uit de grond komt' aldus Jan.

malacologen

Alles wat met Jan Nieuwenhuis en zijn relatie met het museum, zijn verzamelingen en zijn bestuursfuncties te maken heeft loopt over tientallen jaren. Vanaf 1942 is Jan lid van de Nederlandse Malacologische Vereniging. Naar eigen zeggen is hij toen serieus begonnen, al kon je in de oorlogsjaren niet aan zee verzamelen en moest je het doen met land- en zoetwaterbeesten. Sinds 1948 is hij ook secretaris/penningmeester van de Werkgroep Rotterdam van de Nederlandse Malacologische Vereniging. Jan noemt die werkgroep de 'huiskamergroep',

Spondylus regius L. afkomstig uit de collectie van de Oude Rotterdamsche Diergaarde; NMR 13778



die eens per zes weken bij elkaar komt. Maar er wordt vooral buiten de huiskamer gewerkt door de werkgroep. In 1948 begon dat met de fossiele mollusken die werden opgezogen in de omgeving van Ellewoutsdijk in de Westerschelde en vervolgens vervoerd naar de kalkbrandery te Brielle. Aan dat materiaal heeft Jan, met anderen van de Werkgroep, jaren gewerkt.

Toen dat voorbij was, kwam materiaal aan de beurt dat in de havenbekkens van Antwerpen was vergaard. Een andere vindplaats, waar veel onderzoek werd gedaan was Dingden, ten zuiden van Bochholt. Daar ging het vooral om materiaal uit het Mioceen. Het ging daar als volgt: in de beek werd een put gegraven. Hoe dieper je kwam, hoe zanderiger het werd. Ze gingen twee meter diep, dan werd het gat verkleind, zodat er een richel ontstond. In de put stond dan iemand, op de richel nog iemand en bovenop stond iemand om de emmers aan te nemen en door te geven aan degene die in de beek zat te zeven. Op die manier werd veel, heel veel verzameld, zoals Jan zegt. Al dat werk heeft Jan's eigen verzameling dan ook danig verrijkt.

eigen verzameling

Zoals de meeste andere collectiebeheerders heeft ook Jan Nieuwenhuis een eigen verzameling thuis. In zo'n 350 laden (!) beheert hij drie verzamelingen schelpen: tropische mariene mollusken, Europees marien materiaal en fossiele mollusken uit het Tertiair van West Europa.

Tijdens zijn secretarisschap van de Nederlandse Malacologische Vereniging bezocht Jan de bijeenkomsten van Unitas Malacologica, die eens per drie jaar werden gehouden. Hij kreeg door zijn contacten daar een prijslijst onder ogen van een handelaar uit Taiwan. Die bood - bijna voor niets - een *Pleurotomaria rumphii* aan die Jan onmiddellijk kocht. Sindsdien is hij blijven kopen wat in zijn verzameling paste. Hij heeft een vast adres in West-Hempstead in de Verenigde Staten, waarvandaan hij regelmatig zendingen laat komen.

de museumverzameling

De verzameling van het museum, de tropische schelpen althans, is in hoofdzaak afkomstig uit de oude Rotterdamse Diergaarde. In 1859 kreeg de Diergaarde een grote verzameling schelpen

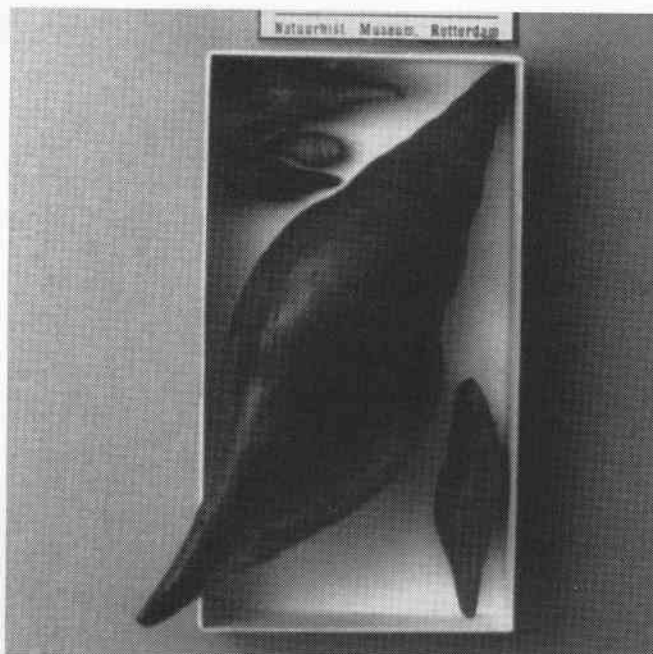
aangeboden. Dat wekte de jalouzie van Westerman, de toenmalige directeur van Artis, die vergeefs poogde de collectie naar Amsterdam te krijgen. De directeur van de Diergaarde, de heer Martin (de leeuw van Kralingen) ging er niet op in, omdat de collectie door prominente Rotterdammers was geschonken. Die kon men niet voor het hoofd stoten. En dat de molluskenconservator van Artis er niet van kon slapen, daarmee zaten ze niet in Rotterdam. Die geschiedenis is trouwens door Jan zelf beschreven in een artikel in Straatgras van december 1990.

Een wetenschappelijk probleem heeft de collectie echter wel opgeleverd, omdat als plaats van herkomst bij bijna alle schelpen vermeld staat: 'Molukken'. Dat was wel precies de plaats waar ze verhandeld werden, maar daarmee was de precisie dan ook voorbij. Helaas is door de brand van 1987 een klein gedeelte van het tweekleppigenmateriaal met roet bezoedeld geraakt. De verzameling fossiele schelpen uit het Mioceen en daarvoor is grotendeels bijeengebracht door A.W. Janssen en is afkomstig uit Dingden en Miste, een bekende vindplaats bij Winterswijk.

veelzijdige archivaris

Jan Nieuwenhuis is niet alleen verzamelaar en collectiebeheerder, maar ook bestuurslid van vele verenigingen en stichtingen geweest, en is dat nog steeds. De Nederlandse Malacologische Vereniging, de Werkgroep Rotterdam daarvan, de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie, de Vereniging Natuurmuseum Rotterdam N.M.R., de afdeling Waterweggebied van de Nederlandse Geologische Vereniging, de Stichting Rotterdams Natuurhistorisch Fonds en de Stichting Ondersteuningsfonds Natuurmuseum Rotterdam; in al die clubs heeft hij bestuursfuncties vervuld. Maar hij is ook nog van een vijftal verenigingen of stichtingen archivaris. Als je dat optelt, heeft hij bij dat vijftal in totaal al 99 jaar als archivaris gediend.

Vanuit zijn dagelijks werk bij het Gemeente Archief van Rotterdam heeft hij bovendien ook nog allerlei natuurhistorische archieven in kaart gebracht en ontsloten. Als blijk van waardering voor zijn inventarisatie-arbeid ontving hij bij zijn 40-jarig ambtsjubileum de Erasmusspeld van de Gemeente Rotterdam. Bij zijn afscheid van de Gemeentelijke Archiefdienst in 1989 kreeg hij een bibliografie aangeboden van zijn werk aan inventa-



Scaphella bolli (F.E.Koch) uit Dingden, verzameld door A.W. Janssen; NMR 4744

rissen, artikelen, overige publicaties en boekbesprekingen. De lijst omvat bijna 70 stuks, waarbij er veel zijn, waarin noeste arbeid van maanden verborgen zit.

De precisie, die de archivaris nodig heeft voor zijn werk, kan ook de goede collectiebeheerder niet missen. Eigenlijk zijn de vaardigheden voor beide taken niet zo verschillend. Zeker bij natuurhistorische collecties is rubriceren, inventariseren, documenteren en toegankelijk maken net zulk monnikenwerk als bij archieven.

zeventig jaar geworden

Nu Jan Nieuwenhuis 70 geworden is, vindt hij het tijd om het wat rustiger aan te gaan doen. Maar hij trekt zich zeker niet abrupt terug als collectiebeheerder. Hij is ook nog doende met werk voor het Gemeentearchief inzake de handschriftenverzameling en aanvullingen op de natuurhistorische archieven. Dat kost nog wel een paar jaar. Bovendien is hij bezig met de geschiedenis van het museum. Daarvan zullen we in Straatgras nog zeker de resultaten zien. Bij iemand die zoveel verschillende dingen doet, weet je niet eens zeker of je het wel merkt wanneer hij het wat rustiger aan gaat doen.

Kees Plaisier